

Arařtırma Makalesi/ Research Article

Balkanlardaki Peçenek- Kuman/Kıpçak Mücadelesi ve Bu Mücadelenin Lebunion Savaşına Etkisi

Mualla Uydu Yücel*

(ORCID: 0000-0002-1595-2016)

Makale Gönderim Tarihi

16.10.2021

Makale Kabul Tarihi

18.12.2021

Öz

Türk Tarihinin Doğu Avrupa ve Balkanlarda 10-11. yüzyıllar arasındaki en etkili iki Türk boyu hiç şüphesiz ki Peçenekler ile Kuman/Kıpçaklardır. Bu iki boyun Türkistan'da başlayan tarihleri zamanla otlak darlığı ve komşularının sürekli saldırıları sonucunda göç ederek önce İtil ile Ten arasına daha sonra da Özi'yi geçerek Tuna ve Balkanlara gelmeleri ile sonuçlandı. Peçenekler 1018 yılından itibaren geldikleri Tuna boylarındaki varlıklarını 1048'lerde oldukça fazla güçlendirdiler ve sınır komşusu oldukları Bizans İmparatorluğuna ait topraklara üst üste akınlar yaparak saldırdılar. Arkalarından gelen Kuman/Kıpçaklarla başlangıçta ticaret üzerine bir ilişki kurdularsa da bu ilişki zamanla siyasi bir mahiyet aldı ve Peçenekler ilk defa 1078 yılında Bizans ile olan ilişkilerinde Kuman/Kıpçaklardan yardım istediler. Yardım istedikleri bu Kuman/Kıpçaklar 1055 yılından itibaren yoğun olarak Karadeniz'in kuzeyine gelen Kuman/Kıpçakların Tuna boyuna inen ve tarihte Tuna Kuman/Kıpçakları olarak anılan boyudur. Peçeneklere yardım eden de işte bu boydur. Peçeneklerin Bizans'a karşı bir sonraki yardım başvuruları 1087 yılında oldu. Bu yıl Bizans Peçeneklerin yönettiği Silistre şehrini kuşattı, zor durumda kalan başbuğları Tatuş Tuna Kuman/Kıpçaklarından yardım istemek üzere gitti ancak Bizans ordusu kuşatmanın uzaması üzerine başarısız oldu ve geri çekildi. Kuman/Kıpçaklar savaş bittikten sonra geldiler; o yüzden de Peçenekler onlarla ele geçirdikleri ganimeti paylaşmak istemediler. Bu Kuman/Kıpçakların çok öfkelenmesine ve bunun intikâmını almak için hesaplar yapmalarına sebep oldu. Durumu çıkarlarına uygun bulan Bizans, hemen harekete geçti ve Balkanlarda siyasi varlığını tehlikeye düşüren bu bozkır boyuna karşı yine bir bozkır boyunu yanına çekerek birlikte 1091 yılında onlara büyük bir yenilgi yaşattı. Savaşın sonucunda alınan galibiyet Bizans'ın kaderini değiştiren,

---

* Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye,
muallauyduyucel@gmail.com.

Peçenekler hem ağır bir darbe alıp büyük kayıplar verdiler hem de siyasi varlıkları sona erdi.

Anahtar Kelimeler: Peçenek, Kuman/Kıpçak, Bizans, Saldırı, Savaş, Zafer.

The Pecheneg & Cuman/Kipchak Conflict in Balkans and the Effect of This Conflict over the Battle of Lebnunion

Abstract

Two of the most influential clans of Turkish history in Eastern Europe and Balkans in 10th and 11th centuries have been undoubtedly Pechenegs and Kipchak. The very history of these two clans which started in Turkistan overtime brought about their immigration to the land between Volga and Don Rivers due to shortage over grassland and continuous attacks from their neighbours and then their arrival to Danube and Balkans by passing through Dnyeper. Upon their arrival in 1018 Pechenegs strengthened their existence along Tuna River especially as of 1048 and launched raids and attacks to the lands of their neighbour Byzantine Empire. Although they build a commercial relationship initially with subsequent Cumans/Kipchaks, overtime this relationship became more politically engaged and Pechenegs sought help from Cumans/Kipchaks for the first time in 1078 in their own relations with Byzantine Empire. The clan of Cumans/Kipchaks that Pechenegs sought help is the one who emigrated to the North of Black Sea intensely as of 1055 and went to Danube and known in history as the branch of Danube Cumans/Kipchaks. The clan who helped Pechenegs has been this branch. Pechenegs next quest for help against Byzantine Empire was dated to 1087. In the same year Byzantine forces sieged the city of Silistre which was under Pechenegs control; in such difficult situation Pechenegs' *Başbuğ* Tatuş paid a visit to Danube Cumans/Kipchaks for help but Byzantine Army failed due to long-lasting siege and retrieved. Cumans/Kipchaks arrived after the war was over and to this reason Pechenegs did not want to share war booties and treasures with them. This did create a great anger in the Cumans/Kipchaks camp and caused revenge plans for what happened. Seeing the situation benefits themselves Byzantine Empire acted accordingly; they befriended a nomad clan against another one who jeopardized their political existence in Balkans and together in 1091 they made them suffer a great defeat. While subsequent victory at the end of the war changing the destiny of Byzantine Empire, Pechenegs both suffered a great defeat with considerable losses and they politically ceased to exist.

Keywords: Pechenegs, Cumans/Kipchaks, Byzantine, Attack, War, Victory.

Türk tarihinin iki önemli boyu olan Peçenek ve Kuman/Kıpçaklar Türkistan'dan başlayan tarihlerinden itibaren birbirleri ile zamana ve coğrafyaya göre değişiklik gösteren bir ilişki yaşayarak önce Karadeniz'in kuzeyine daha sonrada Balkanlara geldiler. Bu coğrafyaya geldiklerinde ilişki kurdukları ilk devlet ise şüphesiz ki Bizans İmparatorluğu oldu. Konumuzu teşkil eden bu Türk boyları arasında Türkistan'dan zorunlu olarak ilk göç edenler Peçeneklerdir. Peçenekler Türkistan'da yaşarlarken kuzeyden Kuman/Kıpçaklarla doğudan ise yine onlar ve Oğuzlarla komşu idiler. Doğuya doğru hareket etmelerinin imkânı olmadığı için zorunlu olarak batıya doğru yol aldılar. Hem Peçenekler hem de Kuman/Kıpçaklar hayvancılığa bağlı konargöçer bir yaşam biçimine sahiplerdi ve otlak ve meralar bu yaşam biçiminde en önemli ihtiyaçtı. Batıya doğru gittiklerinde önce Hazar Denizinin yukarısındaki İtil (Volga) ile Ten (Don) arasındaki bölgeye geldiler (886 civarı)¹. Zamanla biraz daha ileriye giderek Özi (Dinyeper) taraflarına geldiler. Buranın yaşam biçimlerine sağladığı olanaklar dolayısı ile uzun kalmayı planladılarsa da bir süre sonra arkalarından Uz ve Kuman/Kıpçakların gelmesi ile Karadeniz'in düzlüklerine inerek burada 11. yüzyılın ilk çeyreğine kadar yaşadılar. Nitekim çok geçmeden İtil, Ten ve Özi civarına Kuman/Kıpçaklar geldiler ve bu geliş ile rahatları bozuldu zira Kuman/Kıpçaklar onların topraklarına karşı sürekli saldırarak baskı altında tuttular, bu da onları daha da ileriye gitmek zorunda bıraktı. Bu şekilde bazı Peçenek boyları 11. yüzyılın ilk yarısında Tuna'yı geçerek Balkanlara geldiler (1018). Bu geliş Peçenek tarihinin ileride seyrini değiştirecek ve diğer Peçenek boylarının da bu topraklara gelerek 1048'den itibaren önemli bir kağanlık kurmalarına sebep olacaktır². Yukarıda belirttiğimiz gibi tarihler 1018'i gösterdiğinde Peçenekler Balkanların aşağısına indiler ve Tuna nehrinin kuzeyinde varlıklarını kuvvetlendirerek Bizans ile sınır komşusu olup, bu komşuluğu özellikle ekonomik açıdan güçlendirdiler. Hayvancılığa bağlı yaşadıkları yaşam biçimi Peçenekleri sürekli akın yapmak zorunda bıraktığı için bundan sonraki akınları Bizans'ın Balkanlardaki toprakları oldu. Kısa bir süre

1. Peçenek Kağanlıkları hakkında bkz. Mualla Uydu Yücel, *Türkistan'dan Tuna'ya Peçenekler*, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2020, s.48-60 sayfaları arasında gelişleri hakkında detaylı bilgi verilmiştir.

² Peçenek Kağanlıkları hakkında bkz. Mualla Uydu Yücel, *Türkistan'dan Tuna'ya Peçenekler*, s.343-347.

sonra bu amansız akınlarla karşı karşıya kalan Bizans için de Peçenekler en tehlikeli düşman olarak görülmeye başlandılar. Bu zamana kadar genelde ticarî alanda gerçekleşen “Peçenek-Bizans dostluğundan” bundan sonra söz etmek mümkün olmadı ve bir anlamda da 10. yüzyıl boyunca siyasî menfaatler yüzünden devam eden bu zorunlu dostluk, yerini her iki tarafın çıkarları doğrultusunda kurdukları yeni dostluklara terk etmeleri ile sona erdi.

Balkanlardaki Peçenek-Kuman/Kıpçak ilişkilerine geçmeden önce hem Peçeneklerin hem de Kuman/Kıpçakların bu topraklardaki varlıkları hakkında kısaca bilgi vermeye çalışalım. Peçenekler 1018’lerde geldikleri Tuna boylarını 1026’da aştılar ve Bizans’ın Bulgaristan topraklarında önemli tahribatlar yaptılar. Bunun üzerine Bizans’ın Bulgaristan valisi Konstantin Diogenés onlara karşı harekete geçerek, hepsini Tuna ötesine geri çekilmek zorunda bıraktı³. Bu duruma Peçenekler hemen karşılık vermediler ve Bizans’ın askerî gücünü tanımak için kendilerine zaman verdiler. Yaklaşık 7 yıl sonra 1033’de tekrar Tuna’yı geçerek Balkanlar’daki Bizans topraklarına saldırdılar ve önlere ne geldi ise yakıp yıktılar⁴; IV. Mikhael (1034-1041)’in Bizans tahtına oturduğu ilk yıllarda yani 1034-1035’lerde de yine Tuna’yı buzlar üzerinden geçerek Moesia’dan (Trakya’nın kuzey ve batı bölgesi) Makedonya’ya kadar Trakya’yı tahrip ettiler.⁵ Bizans’ın karşılarında etkili bir güç oluşturamaması onları daha da cesaretlendirdi ve 1036 yılının ilkbaharında Tuna’yı geçerek Bizans arazisine art arda üç akın yaparak bu süre boyunca toprakları tahrip ettiler. Ayrıca birçok esir elde ettiler ve bunlardan bazılarını sağ bırakırken bazılarını da öldürdüler.⁶

Peçenekler Bizans’ı gittikçe sıkıştırmaya başlayıp, Balkanlarda kendilerine güvenli yerleşim alanı bulmaya başladıkları bu yıllarda başbuğları Turak ve Keğen arasında yaşanan taht kavgası yüzünden büyük bir iç mücadele ile karşı karşıya kaldılar. Bu mücadeleden kazançlı çıkan taraf Bizans oldu zira bir süreliğine de olsa Bizans topraklarına

³ Ioannes Zonaras, *Tarihlerin Özeti*, çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2010, s.47.

⁴ M. Psellos, *Mikhail Psellos’un Khronographia’sı*, Çev. I. Demirkent, TTK Yayınları, Ankara 1992, s.55’de dpt.

⁵ Zonaras, *Tarihlerin Özeti*, s.52.

⁶ Zonaras, *Tarihlerin Özeti*, s.58, 59; *Kedrenos*, II, s.499, 514.

karşı yaptıkları saldırıları sonlandırmak zorunda kaldılar⁷. 1048 Yılına kadar süren bu iç mücadelenin sonlarına doğru Bizans tahtına IX. Konstantin Monomah (1042-1054) çıktı ve saltanatı boyunca da bir taraftan Selçuklu Devletinin saldırıları diğer taraftan da Balkanlar'daki Peçenek saldırıları ile mücadele etmek zorunda kaldı.⁸ Bizans iki başbuğ arasındaki iç çekişmede önce kendisine sığınan Kegen'i tuttu ve ona Tuna boyundaki üç kale ile birçok arazi verip kendisini imparatorluğun sadık dostu ve müttefiki ilan etti.⁹ Bu süre içerisinde rahat bir nefes alan Bizans kısa bir süre sonra yönünü Turak'a çevirdi ve onunla girdiği mücadeleyi de kazandı. Bu mücadelede kazandığı zafer Bizans'ı oldukça memnun etti zira Turak'la birlikte 140 Peçenek başbuğunu da esir alarak, vaftiz etti ve kendilerine çeşitli unvanlar ile makamlar verdi (1048 yılı sonları).¹⁰ Ancak kısa bir süre sonra Turak, Bizans'ın elinden kurtulup mücadelesine kaldığı yerden devam etti ve Bizans ona karşı hiçbir şey yapamamanın sıkıntısını yaşadı.¹¹ Üstelik saray yöneticilerinden Nikifora'nın komuta ettiği Bizans ordusu Balkanları geçip Peçeneklerin o sıralar merkezleri olan Yüz-tepe'ye yakın Diakene diye bilinen yerde ağır bir yenilgi aldı.¹²

Diakene yenilgisinden sonra Bizans ordusu Edirne'ye çekildi, Peçenekler ise Trakya'yı 1049-1050 yılının kışında hiçbir karşılık görmeden tahrip etmeye devam ettiler. Bizans ordu komutanı Arianites, 1050 yılının ilkbaharında Peçeneklere karşı Edirne'ye doğru yola çıktı ancak onların 8 Haziran 1050 tarihinde Edirne'yi kuşattıklarını öğrendi¹³. Yoluna gerekli tedbirleri alarak devam etti ve şehir önlerine geldi.

⁷Uydu Yücel, *a.g.e.*, s.208; A.Nimet Kurat, *Peçenek Tarihi*, İstanbul 1937, s.129-130.

⁸G. George Kedrenos: *Compendium Historiarum*, Ed.I. Bekker, Corpus Scriptorum Historia Byzantinae, II, Bonne 1838.s.582.

⁹ Kedrenos, II, s.584, Skylitzes Ioannes, *Georgius Kedranos Ioannis Scylitzae*, Ed. J. Bekker: Corpus Scriptorum Historia Byzantinae, II, Bonn 1839, s.584; *John Skylitzes A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, Trans. J. Wortley, Cambridge 2010, s.428; P. V. Golubovskiy, *Peçenegi, Torki i Polovetsiy do Naşestviye Tatar*, İstora Yujno-Russkiy Stepey IX-XIII vv., Kiyev 1884, s.235; V.Vasilevskiy, "Vizantiya i Peçenegi (1048-1094)", *Trud I*, Sankt-Peterburg 1908, s.16; Kurat, *Peçenek*, s.131-133.

¹⁰ Kedrenos, II, s.587; Zonaras, *Tarihlerin Özeti*, s.93.

¹¹ Kedrenos, s. 596-598.

¹²Mikhael Attaleiates, *Tarih*, çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2010Attaleiates, *Tarih*, s.46.

¹³ Kedrenos, II, s.600; Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.26; Kurat, *Peçenek*, s.143.

Kuşatmada şanslı olan taraf Bizans idi zira kaleden atılan bir taş başbuğları Sulçe'ye isabet etti ve o da atıyla birlikte öldü. Bunun üzerine Peçenekler moralleri bozularak ve birazda korkarak kuşatmayı bırakıp geri döndüler.¹⁴ Ancak bu olay Peçeneklerin sadece kısa bir süre saldırılarına ara vermelerini sağladı. Tekrar toparlanan Peçenekler sürekli Bizans'ın Balkanlardaki topraklarına saldırarak akınlar yaptılar. 1050-1053 arası yaşanan bu saldırıların¹⁵ sonucunda Bizans barış yapmak zorunda kaldı ve 1053 yılının ilkbaharında Bizans'ın Peçeneklere vergi vermesi şartıyla 30 yıl süreli bir barış yapıldı.¹⁶

Peçenekler bazen de diğer milletlerle birlikte Bizans topraklarında görüldüler ki bunlardan biri de 1059 yılında İmparator İsaakios Komnenos (1057–1059) zamanında Macar Kralı Andrey (1046-1061) ile hareket etmeleridir. Bizans imparatoru bu birlikteliği duyunca bütün kuvvetleri ile Sofya'ya kadar geldi ve bu durumdan endişeye kapılan Macarlar barış yapmak zorunda kaldılar. Komnenos Macarlardan sonra Peçeneklerin üzerine yöneldi. Macarların yenilmeleri Peçenekleri yalnız bıraktığından onlarda Bizans'a sadık kalacaklarına dair söz vermek zorunda kaldılar. Sadece Peçenek başbuğlarından Selte (Selçe) Bizans'a sadık kalmayacağını bildirerek Tuna boyuna gitti, alınması güç olan bir kayalığı aldı ve Bizans imparatoru ile anlaşmak istemedi. Ancak daha sonra üzerine gönderilen orduya yenilmekten de kaçamadı¹⁷. Her iki tarafa da ağır bedeller ödeten ama sonuçta Bizans'a mahzun bir galibiyet yaşatan bu başarı Bizans'ın yeniden Tuna boylarında hâkimiyet kurmasını sağladı. Bu dönemde Peçenekler kendi başbuğlarının yönetiminde Bulgaristan topraklarındaki kağanlık merkezi olan Şumnu yakınlarındaki Yüz-Tepe'de¹⁸ yaşadılar. Bu arada Bizans ile iyi geçindiler ama yine de barış anlaşmaları ile hareketleri sınırlandırılmaya çalışılsa da bir süre sonra tekrar harekete geçmelerine kimse engel olamadı.¹⁹

¹⁴Kedrenos, II, s.603; Kurat, *a.g.e.*, s.144; Uydu Yücel, *a.g.e.*, s.221-232.

¹⁵ Attaleiates, *Tarih*, s.48.

¹⁶Attaleiates, *Tarih*, s.55, Kedrenos, II, s.608; *Skyylitzes*, s.433, Zonaras, *Tarihlerin Özeti*, s.29, Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.29-30; Kurat, *Peçenek*, s.148.

¹⁷ Attaleiates, *Tarih*, s.76-77; Zonaras, *Tarihlerin Özeti*, s.113.

¹⁸ Uydu Yücel, *a.g.e.*, s.236.

¹⁹ Attaleiates, *Tarih*, s.91; Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.32.

1064/65’lerde Tuna bozkırlarında Peçenekleri tâkip ederek Bizans sınırlarına gelen ve yine bir Türk boyu olan Uzlar göründüler²⁰. Ancak salgın hastalık ve soğuk yüzünden önemli ölçüde güçlerini kaybeden Uzlar, kısa süre sonra Bizans’ın kendilerine gösterdikleri yerlere yerleşerek, Bizans ordusunda görev aldılar. Bu şekilde 1065 yılından sonra Tuna boylarının tek hâkimi tekrar Peçenekler oldu. Ancak Uzların yerini kısa bir süre sonra Kuman/Kıpçaklar aldılar. Bu şekilde Tuna’nın kuzeyinde Kuman/Kıpçaklar bulunurken, güneyinde Peçenekler yaşadılar. Bu sırada Bizans’ın içeride büyük karışıklıklar yaşaması Peçeneklerin Tuna boylarında rahatça dolaşmalarını sağladı. Bizans tahtına Rómanos Diogenés geçti ve onun döneminde, Peçenekler sakin bir hayat sürdükleri gibi, ele geçen Peçeneklerin bir kısmına Bizans ordusunda ücretli asker olarak görev verildi. Ayrıca diğer Türk boyları Uz ve Kuman/Kıpçaklar gibi Selçuklulara karşı yapılan savaşlarda da görev aldılar. Bizans kaynaklarının ifadesine göre Romen Diogenés’in Anadolu seferinde Uzlar ve Peçeneklerden atlı birlikler teşkil edildi ve bu birlikler Diogenés’le beraber Malazgirt’e kadar gittiler.²¹

26 Ağustos 1071’de yaşanan Malazgirt Savaşı, Bizans için büyük bir hezimet olduğu gibi yaşanan bu mağlubiyetten sonra imparatorluk dâhilinde yeniden kargaşa ve isyanlar çıktı ki bu durumdan Peçenekler de yararlandılar. Özellikle Tuna boylarındaki şehirlere yakın topraklarda yaşayan Peçenekler, bu şehirlerdeki Slav ve Rum halkına karşı ani saldırılar düzenleyerek onları çaresiz bıraktılar. Bunun üzerine onlar da Peçenekleri Bizans’a şikâyet ettiler, ancak Bizans’ın bir şey yapamadığını görünce de isyan ederek, Bizans’a karşı düşmanları olan Peçeneklerden yardım istediler. Bunun üzerine imparator (VII. Mikhael Parapinakes, 1071-1078) Nestoras’ı Silistre’ye gönderdi ancak Nestoras çok kısa bir süre sonra buradaki şehirlerin Bizans hâkimiyetini tanımadıklarını ve

²⁰ 1048’lerde Uzlar Özi’ye kadar ilerlediler. Daha sonra Aşağı Tuna’ya geçtiler ve böylece iki Türk boyu arasında şiddetli savaşlar meydana geldi. Uzlar özellikle 1064 –1065 yıllarında Balkanlar’da kuvvetli bir mukavemetle karşılaşmayınca batıya doğru ilerleyerek Trakya, Makedonya, Selanik ve civarı ile Pelopones’e kadar gittiler. Ancak başlayan ani soğuklar neticesinde Uzların büyük bir kısmı açlıktan ve hastalıktan kurtulamadı ve Peçenekler de bunu fırsat bilerek onları tamamen yok ettiler. Bizans sağ kalan Uzları Makedonya’ya yerleştirdi ve ordusunda görev verdi. D.A. Rasovskiy, “Peçenegi, Torki ve Berendi Na Rus i Ugrii”, *Seminarium Kondakovianum* VI, Prag 1933, s.17-18; Kurat, *Peçenek*, s.150-152.

²¹ Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.37.

bunu önemsemediklerini görünce Silistre'ye hâkim olan Peçenek başbuğu Tatrys (Tatous, Tatoş)'in yanına geldi. Böylece de bir anlamda onunla anlaşarak imparatora isyan bayrağını kaldırdı. Nektoras, Peçeneklerle karşılıklı olarak and içti ve ittifak yaparak Rumları can düşmanı olarak kabul edip onlarla savaşmak üzere anlaştı.²² Bu sırada Bizans Devletinin idâresini İmparator VII. Mikhael Parapinakes'in hadımı olan yaşlı Nikefor elinde tuttuğundan Nestoras'ın isyanı onun kötü yönetimine bağlandı. 1074 yılında Filibe civarında yaşayan Bulgar Bogomillerin (Pavlikyanlar) Nikefor'un yönetiminden memnun olmadıklarını bilen Nestoras onları Peçeneklerle beraber Bizans ülkesini istilâ etmek için birlikte hareket etmeye ve bunun için de hazırlık yapmaya ikna etti. Peçenekler ile Nestoras kendilerine bağlı askerlerle birlikte harekete geçtiler ve Bizans onlara karşı hiç bir şey yapamadı üstelik Nestoras oldukça güçlü bir ordu ile İstanbul önlerine kadar gelip surların önünde karargâhını kurdu. Ancak bu birlikte hareket istenilen sonucu vermedi ve bilinmeyen bir sebeple veya Bizans kaynaklarının ifadesi ile Tanrı Meryem Ana'nın aracılığı ile Bizans'a yardım ettiği için Peçenekler ve Nestoras birbirlerinden şüphelendiler ve daha sonra Nestoras kuvvetlerini geri çekerek Tuna boyundaki ülkesine döndü.²³

Bundan sonra Bizans imparatorluğundaki çalkantılar olanca hızı ile devam etti ve 1078 yılında İmparator VII. Mikhael Parapinakes'a karşı iki hareket baş gösterdi. Balkan yarımadasında arkasına Peçenekleri alan ve onlara güvenen Nikefor Bryennios ile Anadolu'da Nikefor Botaneiates kendilerini imparator ilan ettiler.²⁴ Peçeneklere ileride imparator olduğunda en ağır darbeyi vuracak olan Aleksios Komnenos, bu iki imparator arasındaki mücadelede Nikefor Botaneiates'un tarafında yer aldı ve Peçenekler ile de ilk defa ücretli Türk ve Frank (Latin) birliklerinin komutasında Bryennos'a karşı gönderdiğinde bir araya geldi.²⁵ III. Nikefor Botaneiates, Nikefor Bryennios meselesini çözdükten sonra kendisine karşı isyan çıkaran diğer bir kişi Draç valisi Nikephoros Basilakios meselesi ile uğraşmak zorunda kaldı. Peçenekler

²² Attaleiates, *Tarih*, s.208-209; Zonaras, *Tarihlerin Özeti*, s.147; Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.41.

²³ Attaleiates, *Tarih*, s.210-211; Zonaras, *Tarihlerin Özeti*, s.147; Skylitzes, s.719; Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.42.

²⁴ Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.42.

²⁵ Anna Komnena, *Alexiad* çev. Bilge Umar, İnkilâp Kitabevi, İstanbul 1996.s.30.

ile Kuman/Kıpçaklar arasındaki ilişkiye dair ilk bilgileri Bizans kaynaklarından öğreniyoruz. Bu kaynaklara göre Peçeneklerin ordularında Kuman/Kıpçaklardan oluşan askerler bulunuyordu. Şöyle ki: Basilakios, komşu ülkelerden ve yönetimi altındaki yerlerden asker toplayarak Selanik'e doğru yola çıkmaya hazırlandığı sırada Peçeneklere de haber gönderip onları kendi yanında savaşmaları için teşvik etti. Ancak beklediği zaferi elde etmesine Komnenos izin vermedi ve Selanik yakınlarına gelerek onu ağır bir yenilgiye uğrattı. Bu sırada Peçeneklerin yolda olması yaşadığı yenilginin derecesini arttırdı. Peçenekler Basilakios'un yenildiği haberini alınca Selanik'e gitmekten vazgeçerek Bizans askerlerinin olmadığı Edirne'ye yöneldiler ve surların dışındaki evlere saldırdılar. Bu sırada yanlarında bulunan Tuna Kuman/Kıpçakları askerlerinin yardımıyla evleri ateşe verdiler ve pek çok insanı mahvettiler zira Bryennios ayaklanması sırasında Edirneliler onların elçilerini öldürmüşlerdi²⁶. Bu şekilde Kuman/Kıpçaklar Peçeneklere yardım gayesi ile de olsa Balkanlara ilk saldırı ve yağmalarını yapmış oldular. Aslında Peçenekler farkında olmadan onları yardım için yanlarına çağırdıklarında Balkan topraklarının ne kadar verimli ve yerleşim için uygun olduğunu da göstermiş oldular. Yine Balkanlarda Peçenekler ile Kuman/Kıpçaklar arasındaki mücadele Karadeniz'in kuzeyindeki mücadeleden biraz daha farklı gelişti ve yaşandı zira Karadeniz'in kuzeyinde Kuman/Kıpçaklar sayısal olarak çok fazla idiler. Balkanlarda ise içlerinden sadece bu uruğ/sülale daha aşağılara gelerek bu topraklara indi ve başlangıçta kuvvetli bir varlık gösteremedi. İşte konumuzu teşkil eden dönem yani 11. yüzyılın ikinci yarısında bu bölgede siyasi olarak önemli bir varlık gösteremeyen Kuman/Kıpçaklar, Peçenekler ile genelde dostça bir ilişki yaşadılar ve onların Bizans ile olan mücadelesinde yardımcı kuvvet olarak her daim hazır bulundular. Nitekim yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Bizans kaynakları 1078'de Edirne'ye verdikleri zarardan sonra Kuman/Kıpçaklar hakkında bilgi vermeye başladılar.

Bizans'ın bundan sonraki sınavı Filibe ve çevresinde yaşayan Bulgar-Bogomiller ile Peçeneklerin anlaşarak topraklarına önce isyan edip

²⁶ Attaleiates, *Tarih*, s.292-296'da bu isyan çok teferruatlı bir şekilde anlatılmaktadır. Zonaras, *Tarihlerin Özeti*, s.155. Anna, *Alexiad* s.3440; N. Bryennios *Tarihin Özü*, çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sana Yayınları, İstanbul 2010, s.156.

sonra saldırımları ile oldu.²⁷ 1078–1079 yıllarında aslen Rum olan Leka adlı Filibeli bir Pavlikan, Peçenek başbuğlarından birisiyle akrabalık kurduktan ve onların yardımını sağladıktan sonra Sofya ve Niş arasındaki yerlerde Bizans imparatoruna karşı isyan hareketine başladı. Ancak kısa bir süre sonra Nikefor Botaneiates, Leka ile anlaşarak onu yüksek bir memuriyete tayin etti. Bu durumdan memnun olmayan Peçenekler bu anlaşmaya uymayarak akınlarına devam ettiler. Bunun üzerine General Aleksios Komnenos başarılı manevralarla Peçeneklerin arkasına geçip, Trakya'daki varlıklarına son verdi. Bu sefer büyük bir ihtimalle Aleksios Komnenos'un imparator olmadan önce Peçeneklere karşı yaptığı son seferdir. Nitekim o 1 Nisan 1081'de Bizans tahtına oturdu.²⁸

Aleksios Komnenos ile Bizans İmparatorluğu yeni bir döneme girdi. Özellikle Malazgirt yenilgisinden sonra devlet içerisinde baş gösteren huzursuzluk, taht kavgaları, Balkan yarımadasında Tuna boyundan kopup gelen Peçenek akınları, Adriyatik Denizi yönünde ilerleyen Norman kuvvetleri, halk arasında vergilerin çokluğu yüzünden artan memnuniyetsizlik ve bilhassa Anadolu'nun dörtte üçünün Türkler tarafından ele geçirilmiş olması imparatorluğu çok zor bir duruma düşürdü. Aleksios Komnenos hem Anadolu'dan hem de Balkanlar'dan gelen Türk saldırılarına karşı aynı anda mücadele edecek kuvvete sahip olmadığını bildiği için başlangıçta önce tehlikenin büyüğü olan Peçeneklerle mücadeleye ağırlık verdi. Bu arada Balkanlar'daki Peçeneklerin Komnenos'a Anadolu'da Selçuklular ile tam bir mücadele etme fırsatını vermedikleri için Selçukluların Anadolu'ya kuvvetli bir şekilde yerleştiklerini de söyleyebiliriz.²⁹

Aleksios Komnenos 20 Nisan 1091 tarihine kadar Peçeneklerle sayısız defa karşılaştı ama onlar üzerinde tam bir zafer kazanamadı. O tahta çıktığında Peçeneklerin asıl kuvvetleri Tuna boyundaki Yüz-tepe' de yaşıyordu. Bu dönemde bazı Peçenek boyları Slavların zorlamaları sonucu yurtlarından ayrılarak Tuna'nın batı kıyasına geldiler ve buradaki birkaç şehri ele geçirdiler. Örneğin: Peçenek başbuğlarından Tatos, Silistre; Saça Biçina (Bitzina: Varna yakınlarında Kamçik) şehirlerini

²⁷ Kurat, *Peçenekler*, s.159, Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.50.

²⁸ Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.51; Kurat, *Peçenek*, s.155-160 arasında detaylı bilgi verilmiştir.

²⁹ Kurat, *Peçenek*, s.163.

yönettiler³⁰. Yine onun döneminde Peçenekler ile sık sık savaşıldı. Örneğin 1086 yılında Pavikanlara yardım etmek amacı ile Bizans ordusunu Beltoba'da yendiler³¹ ki bu Aleksios döneminde Peçenekler üzerine gönderdiği ordusunun ilk mağlubiyetidir³². Bunun üzerine Komnenos Peçeneklere karşı aslen Türk olan Tatikios (Tatik)'u görevlendirdi, ona yeterince para vererek gerekli tedbirleri almasını ve Peçeneklere karşı mücadele etmesini emretti. Tatikios emri yerine getirdi ama Filibe yakınlarında Blisnium (Blisnos)'dan geçen çayın kıyısında Peçeneklerin sadece bir kısmını yenmeyi başarabildi.³³ Bu galibiyet ile Filibe ve çevresi Peçenek akınlarından kurtarılmış oldu (1086 sonbaharı)³⁴.

Bir sonraki Peçenek-Bizans karşılaşması 1087 yılı ilkbaharında daha önce tahtından indirilen Macar Kralı Soloman'a (1063-1074) yardım etmek üzere Kuman/Kıpçaklarla beraber başbuğları Çelgü'nün yönetiminde Bizans'a karşı hareket ettiklerinde yaşandı. Bu Kuman/Kıpçaklar Rus asıllı tarihçi D.A.Rasovskiy'e göre Tuna Kuman/Kıpçaklarıdır. 80.000 kişiden oluşan Peçenek ordusu Lüleburgaz civarındaki şehir ve köyleri tahrip ettikten sonra Skoteion diye bilinen yere gelerek kamp kurdu. Komnenos bunlara karşı Nikolo Maurokatalon adlı generalin yönetiminde bir ordu gönderdi, bu ordu Pamphylon denilen yere gelerek karargâhını kurdu ve Peçeneklere saldırarak, onları bozguna uğratarak başbuğları Çelgü ile Kral Solomon'u da öldürdü³⁵. Bizans hemen sonrasında, tedbiri elden bırakmayarak batı illeri valisi Andrian Komnenos'u (imparatorun kardeşidir) bir ordunun başında Trakya'ya gönderdi.³⁶ Bu şekilde Peçenekler Macarlara yardım etmek üzere de olsa Tuna Kuman/Kıpçakları ile birlikte ikinci defa savaştılar. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Peçenek ordusunda Tuna

³⁰ Komnena, *Alexiad* s.210; Kurat, *Peçenek*, s.166.

³¹ Anna bu hadiseleri detaylı bir şekilde anlatmaktadır, Komnena, *Alexiad* s.131-150.

³² Komnena, *Alexiad* s.210-211; Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.53.

³³ Komnena, *Alexiad* s.211; Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.54.

³⁴ Komnena, *Alexiad* s.211-212; Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.55; Kurat, *Peçenek*, s.168-169.

³⁵ Vasilevskiy ölenler arasında Macar Kralının da olduğunu söylemektedir. Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.56, Kurat'ta aynı görüştedir. *Peçenek* s.171.

³⁶ Komnena, *Alexiad* s.214; Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.557.

Kuman/Kıpçaklarına ait askerler vardı ve Edirne kuşatması sırasında bu askerlerle birlikte hareket etmişlerdi.

Peçenekler ile Kuman/Kıpçakların Bizans'a karşı birlikte hareket ettikleri üçüncü olay da yine 1087 tarihinde yaşandı. Şöyle ki: Peçenekler, Bizans tarafından Makedonya ve Filibe'den uzaklaştırılınca geri çekilip Balkan sıradağlarını aşarak Tuna kıyılarına yerleştiler. İmparator bu haberi alınca Peçeneklerin Bizans devleti sınırları içinde yerleşmelerinin onlar için yine büyük bir tehlike arz edeceğini bildiğinden korktu. Bu yüzden Peçenek boylarından bazılarını hediyeler, altın ve gümüş paralar göndererek aralarına nifak sokmak istedi ancak başarılı olamadı. Bizans, Peçenekleri hediyelerle ikna edemeyeceğini anlayınca, bu defa onları Tuna boylarından tamamen uzaklaştırmak için harekete geçti. 1087 yılının haziran ayında Peçeneklere kesin bir darbe vurmak üzere Bizans ordusu yollara düştü. İmparator, bizzat kendisi büyük bir ordu ile önce Edirne'ye, oradan da Diampolis (Yambol) ile Goloé arasındaki Lardea'ya gitti.³⁷ Bizanslıların yaklaştıkları haberi üzerine Peçenekler hazırlık yapacak süreyi kazanmak için 150 kişilik bir elçilik heyeti göndererek barışın yapılmasını ve eğer imparator buna razı olursa her zaman otuz bin kişilik Peçenek atlısının emrine verileceğini ama tekliflerini kabul etmezse de saldırıya geçeceklerini bildirdiler.³⁸

---

³⁷Komnena, *Alexiad* s.214-216.

³⁸Alexiad'ı tercüme eden B. Umar dipnotta Elçilerin imparator Goloé'de iken yanına geliş tarihlerini 1 Ağustos 1087 günü olduğu güneş tutulması olayı sayesinde, hesaplanabilmişti demektedir. Oysa Vasilevskiy güneş tutulmasının 20 Temmuz 1088'de olduğu görüşündedir. Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.59.

İmparator gelen bu 150 Peçenek elçisini hile ile kandırıp esir aldı³⁹ ve başkente gönderdi ancak onlar yolda bir yolunu bulup kaçtılar⁴⁰.

İmparator durumu öğrenince daha çabuk hareket etmesi gerektiğini düşündü zira elçiler döndüklerinde olup bitenleri Peçeneklere anlatacaklar ve onlarda hep beraber hareket ederek üzerlerine saldıracaklardı, yanılmadı da Silistre'ye yaklaşık 24 km uzaklıkta akan çayın yanına gelerek karargâhını kurmasının üzerinden çok kısa bir süre geçmişti ki Peçenek atlı birliğinin ani saldırısına uğradılar ve hemen kendilerini toplayarak Silistre'ye gittiler⁴¹. İmparator Aleksios, başarılı olmak istiyorsa önemli bir mevkiye bulunan Silistre'yi mutlaka alması gerektiğini biliyordu. Şehirde bu sırada Peçeneklerin tanınmış beylerinden Tatuş hâkimiyet sürüyordu. Tatuş, Aleksios'un üzerlerine geldiğini öğrenince askerlerinin sayısının az olduğunu bildiğinden Kuman/Kıpçakların yardımını sağlamak üzere şehirden ayrıldı. Ancak giderken de askerlerine şöyle bir tavsiyede bulundu: *"Kuşum yok, imparator mutlaka şehri kuşatacak. Onun ordusuyla ovaya yayıldığını görür görmez, hemen ovaya egemen tepeyi ele geçirin; çünkü orası üstünlüğün kurulacağı mevzidir. Orada kalın böylece imparator şehri rahatça kuşatamayacaktır. Ayrıca sizin ona zarar verebileceğinizden çekinerek, arkasında ne olup bittiği ile uğraşmak zorunda kalacaktır. Sizde, gece gündüz ona vur-kaç saldırısı yapacak askerler gönderin."*⁴²

³⁹ Komnenos, elçileri tutuklamak için bahane aramaya başladı ve çok geçmeden de bu bahane Aleksios'un üstün zekâsı ile bulundu. Yanına gelen Peçeneklerle görüşürken, Nikolaos adlı kâtiplerinden biri yanına sokularak alçak sesle kulağına: *"biraz sonra, güneş tutulması olacak istersen bekle."* diye söyledi. İmparator inanmadığını söyleyince doğru olduğunu yeminle tekrar etti. O zaman Aleksios Peçeneklere döndü ve: *"Ben kararı Tanrı'ya bıraktım; eğer kısa süre içinde herhangi bir gök olayı ile işaret verilirse, bu bilirsiniz ki, güvenmediğim kurulunuzun barış önerilerinde içten ve samimi olmadığı anlamına gelecektir. Onları geri çevirmem, yerinde olmuştur aksi olursa ben kuşularımın yersiz olduğuna inanacağım."* dedi. İki saat geçmeden güneş tutulması yaşandı ve Peçenekler hayretler içerisinde kaldılar. İmparator onları Leön Nikerités'e teslim ederek muhafız birliği ile sıkı koruma altında başkente götürmelerini emretti. Ancak Peçenekler, daha Havsas kasabasına vardıklarında, kendilerini gözetleyen muhafızların gevşekliklerinden yararlanarak kaçtılar. Nikerités ise yanındaki üç kişiyle birlikte, Goloé'deki imparatorun yanına dönerek olup bitenleri anlattı. Komnena, *Alexiad* s.214- 217; Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.59.

⁴⁰ Komnena, *Alexiad* s.214- 217; Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.59.

⁴¹ Komnena, *Alexiad* s.218; Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.60.

⁴² Komnena, *Alexiad* s.219.

Bizanslılar kısa bir süre sonra şehrin surlarını delerek içeriye girdiler. Şehir kuşatıldı ve açılan bir gedikten, Aleksios, tüm ordusuyla girdi. Ancak içeride olan iki kaleyi bir türlü ele geçiremedi. Bunun da sebebi yukarıda belirttiğimiz gibi Tatuş'un Kuman/Kıpçaklara giderken adamlarına şehir hisarının arkasında bulunan tepenin işgal edilmesini ve buradan devamlı Bizanslılar üzerine hücumlar yapılmasını emretmiş olmasıdır. Peçenekler bu emre göre hareket ederek gece gündüz saldırıları ile Bizans ordusunu çok zor bir duruma soktular. İmparator, Peçeneklerin sürekli saldırıları karşısında bir şey yapamayacağını anlayarak iç kalenin kuşatılmasına son verdi ve hisardan dışarı çıkarak, Tuna'nın yanı başındaki bir akarsuyun kenarında ordugâhını kurdu; yani bu Bizans'ın geri çekilmesi anlamına geliyordu. Şimdi sıra çekilmenin nasıl yapılacağına görüşülmesinde idi. Bunun için adamlarını müzakere etmek üzere çağırır da müzakerede geri çekilmenin yanı sıra Peçeneklere tekrar saldırıp-saldırmayacaklarını da tartıştılar.⁴³ Sonunda Balkan geçitlerindeki Büyük Preslav'i işgal etmenin daha doğru olduğuna karar veren Aleksios, orduya Balkanlara doğru çekilmesi emrini verdi.⁴⁴ Ama Peçenekler duracak gibi durmuyorlardı, bunu anlayan Aleksios Komnenos hemen gerekli tedbirlerin alınmasını emretti. Savaş meydanına gelen Peçenekler kendi savaş düzenlerine göre dizildiler. Anna'ya göre: *"gerçekten savaş sanatında ve saf saf dizilmekte doğuştan yetenekli"*⁴⁵ olan Peçenekler, âdetleri üzere savaş meydanına arabaları, kadın ve çocukları ile beraber gelmişlerdi. Peçenek savaş tekniği icabı arabalar yan yana konularak bir nevi siper teşkil edilmiş ve arabaların üzeri hayvan derileri ile örtülerek sağlam bir hale getirilmişti. Çevrede pusular kurdular; uzaktan ok atarak, bölük bölük, imparatora doğru ilerlediler. Bu şekilde savaşan Peçenek ordusuna Bizanslılar saldırdılar. İmparator, ordusunun dizilişini bu bölüklere göre ayarladı, ağır donanımlı askerlerin ileriye çıkmalarını ve Peçenekler yakınlarına sokulmadıkça birbirlerine sımsıkı bitişik yürüyüş düzenlerini bozmamalarını emretti. İmparator savaş için önlemlerini alırken, uzaktan Peçenekler göründüler. Çatışma başladı ve gün doğumundan,

---

⁴³ Komnena, *Alexiad* s.219-220.

⁴⁴ Komnena, *Alexiad* s.220.

⁴⁵ Komnena, *Alexiad* s.220.

gece çökünceye kadar sürdü; İmparator safların en önüne kadar ileriye çıktı, bir eliyle kılıcını tuttu diğer eliyle de Meryem Ana'nın şalını taşıdı.

Sabah erken saatlerde başlayan savaş ikindiye kadar müthiş bir şekilde devam etti ve nihayet Peçenekler Bizanslıların bütün hücumlarını püskürttüktan sonra karşı saldırıya geçerek Bizans ordusunu kaçmaya mecbur bıraktılar. Kaçanlar tâkip edildi, ölenler, yaralananlar ve esir edilenler oldukça fazla oldu. Ancak karanlığın çökmesi Bizans'ı daha fazla tâkip edilmekten kurtardı. Peçeneklerin saldırıları hâlâ devam ederken çok şiddetli bir rüzgâr çıktı ve bu rüzgârın etkisi ile imparator Aleksios da hafifçe yaralandı⁴⁶. Dağınık ordunun sağ kalan askerleri ve komutanları Balkanlara doğru giden yola girerek zor bela oralardaki kalelerde saklanabildiler.⁴⁷ İmparator Aleksios da kaçan ordu ile gece boyunca yol alarak, Goloé'ye gitti (1087 yılı baharı)⁴⁸; ancak burada çok kalmayarak Berroé'ye (Eski Zagra'ya) geçti. Esir düşenleri para vererek kurtarmak isteğine Peçenekler ilk önce esirleri kendi elçilerine yapılanların intikâmını almak için öldürmek istedikleri için karşı çıktılarsa da daha sonra bu düşüncelerinden vazgeçerek para karşılığı esirleri serbest bıraktılar.⁴⁹

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Bizans ordusunun Silistre'yi kuşatması üzerine yeterince kuvvete sahip olmadığını gören ve yardım istemek üzere Kuman/Kıpçaklara giden başbuğ Tatuş, savaşın henüz bittiği dakikalarda, Kuman/Kıpçaklarla birlikte, kuzeyden Tuna'yı geçip Silistre'ye geldi. Savaş bitmişti ama Kuman/Kıpçaklar ele geçirilen ganimette haklarının olduğunu ve bir kısmının kendileriyle paylaşılması gerektiğini düşünerek istediler ve şöyle dediler: *"Biz topraklarımızı, evimizi barkımızı bırakarak sizin imdadınıza koştuk; sizinle hem tehlikeleri hem başarıyı paylaşmak için böylesine uzak (uzun) ve zahmetli bir yolu aşmış bulunduğumuza göre, bizi eli boş göndermeniz haklı olmaz. Gerçekten, savaş olup bittikten sonra buraya gelmişsek, bunun sorumluluğu bize değil saldırıya*

⁴⁶ Aslında uğranılan yenilginin ne kadar ağır olduğu Hristiyanlar için Sancak-ı Şerif değerinde olan Meryem Ana'nın Omuz Örtüsünün dağ başında bir çalıya bırakılmasından anlaşılmaktadır.

⁴⁷ Kurat, *Peçenek*, s.173.

⁴⁸ Komnena, *Alexiad* s. 218-222; Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.60-63.

⁴⁹ Komnena, *Alexiad* s. 223-224; Kurat, *Peçenek*, s.180-181.

geçen imparatora düşer. İste bu nedenle, ya aldığınız tüm ganimetleri ve esirleri paylaşırsınız ya da bundan sonra bizi müttefikiniz ve dostunuz değil, düşmanınız olarak görürsünüz". Ancak bu sözler Peçenekleri ikna etmeye yetmedi ve onların vermeme kararlılığını bozmadı. Bunun üzerine iki taraf arasında korkunç bir çarpışma yaşandı. Peçenekler tam bir yenilgiye uğradılar ve çok az bir kısmı güçlkle Ozolimné (Uzolime)'ye kaçarak kurtulabildi; Kuman/Kıpçaklar onları arkalarından tâkip ettilerse de yiyecek sıkıntısının baş göstermesi üzerine yurtlarına geri döndüler.⁵⁰ Kuman/Kıpçak-Peçenek mücadelesinin tek sebebi elbetteki sadece bu ganimet paylaşımı değildi. Bizans'ın uzun süredir iki Türk boyu arasında yürüttüğü hilekâr politikaların da bir neticesi idi. Kuman/Kıpçaklar Peçeneklerin müttefikleri olarak geldikleri bu seferden artık Peçeneklerin en büyük düşmanları olarak geri dönüyorlardı. Öyle ki Kuman/Kıpçaklar bu yapıları hiç bir zaman unutmayacaklar ve onlara duydukları kin ve öfkenin tesiri ile Peçeneklere bu aç gözlülüklerinin cezasını yıllar sonra kendilerini siyasi bir güç olarak tarih sahnesinden silecek savaşı kaybettirerek ödeteceklerdir. İki güçlü Türk boyu arasına ekilen bu düşmanlıktan kazanan taraf elbetteki Bizans oldu ve zira bundan sonra bu boylar birlikte hareket ederek topraklarına saldıramayacaklardı.

Her ne kadar Peçenekler Kuman/Kıpçaklar karşısında yenilgi yaşadılarsa da toparlanmaları uzun sürmedi ve Bizans karşısında aldıkları zaferden bir süre sonra tekrar saldırılarına başladılar. İmparator Aleksios bu süre boyunca, kaldığı Beroe'de birliklerini toparlamaya çalıştı ve Kudüs'ten dönen Flandre Kontundan da yardımcı asker olarak kendisine 500 atlı savaşçı gönderme sözünü aldı. İmparator Beroe'de kalmanın gittikçe tehlikeli olacağını düşünerek 1088 yılının baharında Edirne'ye döndü. Peçenekler ise Goloé ile Yambol arasındaki vâdiden geçerek, Markella denen yerin yakınlarında ordugâhlarını kurdular. Aleksios burada iken Kuman/Kıpçak-Peçenek çatışmasını öğrendi ve Peçeneklerle anlaşma yoluna gitti. Düşündüklerini uygulaması için de yakın adamlarından Synesios'u Peçeneklere Altın Yıldızlı Ferman vermek üzere gönderdi. Aleksios, ondan Peçenekleri esirleri vermeye ikna etmesini ve daha ileriye gitmelerine engel olmasını isterken, buldukları Tuna boylarında kalmalarına ses çıkarmayacaklarını ve

⁵⁰ Komnena, *Alexiad* s.224; Vasilevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.64.

neye ihtiyaçları varsa onları da bol bol karşılayacaklarını söylemesini; şayet uzlaşmaya yanaşmazlarsa da geri dönmesini istedi. Peçeneklerin yanına gelen Synesios, uygun bir dille imparatorun teklifini söyleyerek kabul etmelerini sağladı. Aslında Peçeneklerin anlaşma yapmalarının altında yatan sebep bu sırada Kuman/Kıpçakların buldukları topraklara doğru geldiklerini öğrenmeleri idi. Bu yüzden de Balkan geçitlerindeki kaleleri Bizans'a bıraktılar. Bizans da onlara yerleşmeleri için yukarı Tunca vadisi ile erzak vereceğine dair söz verdi.

Tam bu sırada Peçeneklerden intikâmlarını almak için gelen Kuman/Kıpçaklar, onları eski yerlerinde bulamadıkları gibi imparator ile de bir anlaşma yaptıklarını öğrendiler. Bunun üzerine Aleksios'tan, Peçeneklere saldırmak üzere kendilerinin geçitlerden geçmelerine izin vermesini istediler. Ancak Peçeneklerle henüz barış antlaşması yapmış olan imparator: *"Şu sıralar yardıma ihtiyacım yok; bol keseden verilmiş armağanları alın ve geri dönün."* diyerek, bunu reddetti. Ancak elçileri onurlandırıp ağırladı ve onlara birçok hediyeler verdikten sonra, barış içerisinde uğurladı.⁵¹

Peçenekler, Kuman/Kıpçak tehlikesinden kurtulduklarını görünce Bizans ile yaptıkları antlaşmayı bozdular ve tıpkı eskisi gibi Bizans ülkesine komşu şehirlere ve çevrelere akınlar yapmaya başladılar.⁵² 1088-1089'un baharında onları üzerine gönderdiği savaşlarda ölen askerlerin henüz sakalı çıkmamış oğullarından oluşan birliği gönderdi. Bu alay 2000 askerden oluşuyordu. Bunlar Lüleburgaz yakınlarında Peçeneklerin kurdukları pusuya düştüler ve 300'ü öldü. Aleksios intikâmlarını almakta gecikmedi ve kısa süre içerisinde 300 Peçenek öldürüp onlardan çok sayıda esir almayı başardı.⁵³ 1089-1090 yılı Bizans için çok sıkıntılı geçti. Balkanlar ve Trakya'da Peçenekler, Ege Denizi'nde İzmir Türk Beyi Tzakhas/Çaka ve Marmara sahilinde Selçuklular Bizans'ı tam bir üçlü kışkacın içerisinde bıraktı. Peçenekler öyle kuvvetlendiler ki Trakya'nın büyük bir kısmını ele geçirip İstanbul'u tehdit etmeye başladılar. Ayrıca yine bu sırada Bizans'ın Çaka Bey ile olan mücadelesinden de istifade ettiler ve onunla Bizans'a karşı ortak hareket etmek ve İstanbul'u kuşatmaya konusunda anlaşma

⁵¹ Komnena, *Alexiad* s.226.

⁵²A.y.

⁵³ Komnena, *Alexiad* s.228-229.

sağladılar.⁵⁴ Ancak bu anlaşma eyleme geçemedi ve Çaka'nın öldürülmesi ile sonuçsuz kaldı. Peçenek akınlarının Trakya ve Makedonya topraklarında bitip tükenmez bir enerji ile devam etmesi Aleksios'u hem çok fazla yordu hem de çaresiz bıraktı. Düşündü ve çareyi Türklere karşı Avrupa'dan yardım istemeye karar verdi. Papaya gönderdiği mektubunda şöyle diyordu.

*“Tanrı ve bütün Hristiyan Azizleri adına size, İsa'nın askerleri ya da kim olursanız olun, yalvarıyorum, kendim ve Hristiyan Rumların adına konuşunuz. Kendimizi sizin ellerinize teslim ediyoruz. Dinsizlerin boyunduruğu altına girmektense, siz Latinlerin yönetimi altında olmayı tercih ediyoruz. Bırakalım İstanbul Türklere ve Peçeneklere kalacağına size kalsın daha iyi”.*⁵⁵

Aleksios bu yardım çağrısının cevabını ancak birkaç yıl sonra alabildi. Rus tarihçi Vasilyevskiy haçlı seferlerinin başlamasının en büyük sebebinin Peçeneklerin Bizans'a uyguladıkları baskı ve saldırıları ile İstanbul kapılarının önünde görülmelerini vermektedir.⁵⁶ Aleksios yalnız olduğunu anlamada gecikmedi iki seçeneğini olduğunu çok iyi biliyordu ve bunları uygulamaya koymak zorunda idi. Birincisi onlar gibi savaşan ve aynı soydan gelen Kuman/Kıpçaklarla anlaşarak yanında savaşmalarını sağlamak ikincisi de daha önce kendisine 500 şövalye göndereceğini söyleyen Flandre kontunun bu sözünü yerine getirmesini sağlamak. İmparator onlara ağır bir darbe vurmak için hem ruhen hem de askeri güç olarak kendisinin hazır olduğunu hissederek yola çıktı ve bu ruh hali ile hazırlık beraberinde ona Lebunion zaferini getirdi.

⁵⁴ Komnena, *Alexiad* s.229.

⁵⁵ Vasilyevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.100.

⁵⁶ Vasilyevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.67.

Daha önce de belirttiğimiz gibi Aleksı Komnenos Peçeneklere karşı en iyi tedbirin onlarla aynı savaş taktiğine sahip Kuman/Kıpçaklar ile birlikte hareket etmek olduğunu anlamıştı o yüzden onlara müracaat ederek yardımlarını ve savaşın sonunda elde edilecek ganimetin onlara verileceğini teklif etti. Teklife olumlu cevap verdiler. Gerçi kızı tarihçi Anna, “Kuman/Kıpçaklar” babasının yardım talebi ile değil de kendi istekleri ile geldiler çünkü babasının hiçbir yerden yardım beklentisi yoktu. Ayrıca Kuman/Kıpçaklar Peçeneklere saldırmak için en uygun şartları takip ediyorlardı. Kuman/Kıpçakların savaş hazırlığını öğrenince Peçenekler üzerine sefere çıkma gereğini duyma olasılığı daha yüksektir.”⁵⁷Aleksıos Komnonos ordusu ile hareket etti bir taraftan Kuman/Kıpçaklara diğer taraftan da Flandre Kontundan yardımcı asker olarak kendisine gönderilecek 500 askere güvenerek yola çıktı. Peçenekleri Meriç Nehri ağzındaki Enez’deki karşılamaya karar verdi ve bu gaye ile başkentteki bütün gemilerini Enez’e gönderdi. Enez yakınlarındaki Domuzlu’ya gelip kampını kurdu. Peçeneklerin çok kalabalık olduklarını görünce hem koktu hem de endişelendi. Kendi

⁵⁷ Komnena, *Alexiad*, s.250.

ordusunun onlarla başa çıkması imkânsızdı. Bu arada günler geçti ama Peçeneklerde bir hareket görülmedi. Bunun sebebi büyük bir ihtimalle o sırada Çaka Bey'in yardıma gelmesini beklemiş olmalarıdır. Aslında bu bekleyiş Bizans'ın işin yaradı zira bir süre sonra Aleksios beklediği yardıma kavuştu. Domuzlu'da siper arkasında mevzilenmiş birlikler, kampa geldiklerinin dördüncü gününde bozkırlı atlılardan yeni bir kitlenin kendilerine doğru geldiğini haber verdiler. Geleli dört gün olmuştu, önce gelenleri Peçenekler zannetti ama Peçenekleri kuzeybatıdan tarafından bekliyordu o yüzden telaşa kapıldı, endişe ve düşünceler içerisinde uzağa doğru baktığında aşağı yukarı 40.000 kişilik bir ordunun kendilerine doğru gelmesini seyretti. Ancak taşıdıkları tuğ Peçenekler olmadığını gösteriyordu, yaklaştıkça Kuman/Kıpçaklar olduğunu anladı. Ancak bu tehditkâr ordunun, yanına, kurtuluşu mu yoksa nihai ölümü mü getirdiğini düşünmeye başladı. Kafası karma karışıkta yine kendisinin çağrısı üzerine, henüz daha kışta iken Tuna ötesindeki bozkırlara göndermiş olduğu ferman neticesinde gelen bu Kuman/Kıpçaklar müttefik olarak mı, yoksa kendi soydaşları Peçenekler ile birlikte olmayı tercih ederek mi gelmişlerdi bir türlü karar veremedi. Yoksa Bizans İmparatorluğu'na nihai ve belirleyici darbeyi vurup, bölgelerini, belki de başkentini yağmalayıp perişan etmek için mi gelmişlerdi. O anda bu tür sorular aklından gelip geçti. Eğer Kuman/Kıpçaklar Peçeneklerle müttefik olurlarsa bunun kendisi için korkunç bir son olacağını ve ordusunun tamamen imha edileceğini de çok iyi biliyordu. Bunlarla uzlaşmayı geleceği için çok gerekli gördüğünden Peçeneklerden önce onlarla konuşmak istedi ve elçi göndererek onları dâvet etti. Tuna Kuman/Kıpçaklarının ordusunun başında Tugorkan ile Bonyak bulunuyorlardı. Tugorkan daveti kabul etmelerini isterken, Bonyak tam tersi bir görüş bildirdi. Bunun üzerine Tugorkan yanındakilerle beraber Bonyak olmadan gitti ancak daha sonra Bonyak arkadan onlara katıldı. Aleksios onlara mükellef bir ziyafet verdi, şölen masasında imparator elinden geldiğince dostça ve cana yakın davrandı. Eksiksiz ve mükemmel bir şekilde ağırladığı başbuğlar ile öpüştü ve her birine ayrı ayrı değerli armağanlar verdi. Daha sonra, işi garantiye almak, geri dönmelerini sağlamak için de kendisinin yanında Peçeneklere karşı savaşacaklarına dair söz verip ant içmelerini istedi. Onlarda ant içtiler ve kendilerine Peçeneklere karşı yapacakları savaşa hazırlık yapmaları için üç gün verilmesini istediler. Ayrıca eğer

Tanrı zaferi nasip ederse ele geçecek tüm ganimeti de ikiye böleceklerine dair söz verdiler. Bunun üzerine imparator onları Peçeneklere diledikleri gibi saldırmakta özgür bıraktı; onlara üç gün değil, tam on gün süre verdi ve eğer Tanrı o zaman zaferi onlara nasip edecek olursa, elde edilecek ganimetin tümünü de onlara bırakacağına sözünü verdi. Bu söz ve beklentiler içerisinde bulunsa da Aleksios için belirsizlik hâlâ devam ediyordu. Aradan üç gün geçti ve Kuman/Kıpçakların sözünün güvenilirliğine ilişkin korkular yine kafasını işgal etmeye başladı. Gerçi Peçenekler ile Kuman/Kıpçakların buldukları yerlerde durmaları ve sonrasında Kuman/Kıpçakların vurkaç saldırılarıyla Peçenek ordusunu hırpalamaya başladıklarını görünce bir rahatlama içerisinde erken olduğunu düşünmeden girdi.⁵⁸ Meriç Nehri kıyısında savaş hazırlıklarına olanca hızı ile devam etti, nehir üzerine bir köprü inşa ettirdi, kısa süre içerisinde siper hendekleri kazdı ve bunlara piyade askerlerini yerleştirdi. Bu sırada Kuman/Kıpçakların imparatorun tüm ordusuyla ırmağı geçmeden önce batı tarafında bırakmış olduğu siper hendeğiyle çevrili alanı işgal ederek kamplarını orada kurduklarını görünce daha da rahatladı⁵⁹.

Bu şekilde İmparator kendi önlemlerini alırken Mauropotamos (Rumcada: Kara Dere) denilen derenin kıyısında konuşlanmış bulunan Peçenekler de kendi önlemlerini almaya çalıştılar. Bir taraftan, Kuman/Kıpçakları kendi yanlarına çekmek için gizlice elçi gönderip ikna etmeye çalıştılar; diğer taraftan da imparatora barış yapmak üzere elçiler gönderdiler. Ama bu teşebbüslerinin İmparator tarafından sezildiğini bilemediler. İmparator ise Roma'dan geleceğini umduğu ve heyecanla beklediği ücretli askerler gelinceye kadar onlara oyalayıcı cevaplar vermek zorunda olduğundan onları oyalama yoluna gitti. Peçenekler, Kuman/Kıpçakları ikna etmek için çok uğraşılsa da başaramadılar ve tam aksine Onlar imparatora giderek: *“Ne zamana kadar meydan savaşını erteleyeceğiz? Bilesin ki artık daha fazla beklemeyeceğiz; yarın sabah gün doğunca ya kurdun ya da kuzunun etini yiyeceğiz”* dediler. Bu konuşmanın anlamı: Kuman/Kıpçaklar ertesi gün savaşacaklarını, ancak karşılarında kimin olacağını Bizans'ın

⁵⁸ İmparator, Melissénos'a, özellikle Bulgaristan'dan asker toplamasını emretmiştir; yeni gelenler Enez yöresine, kuzeybatıdan, bugünkü Yunanistan Trakyası üzerinden gelmişlerdir. O yüzden, batıdan doğru kıyıya geçmişlerdir.

⁵⁹ Komnena, *Alexiad*, s.249-252; Vasilyevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.109-111.

belirleyeceğini, kurt ile Peçenekleri, eğer savaş olmazsa o zaman kuzu olarak betimledikleri Bizans ile savaşacaklarını söylemeye çalıştılar. İmparator Aleksios, en beklenmedik kararları aniden alabilen bu Kuman/Kıpçakların ağızlarından çıkan sözlerin ne kadar ciddi olduğunu gayet iyi anladı ve onlara ertesi gün savaşın yapılacağına dair söz verdi. Ancak rahatsız edici kuşkuları ona işkence çektirmekten de geri durdurmadı. Kuman/Kıpçaklar da Peçenekler kadar korkunçlardı: ani bir feveran, müttefiklerini acımasız bir düşmana dönüştürebilirdi. Tam da savaş meydanında, aynı milletten gelen boylar barışı, oklarını birlikte Bizans ordusuna yöneltebilirlerdi. Bu arada meydana gelen sevindirici bir olay imparatorun karışık ruh haline bir miktar rahatlama ve cesaret getirdi. Bu tarihi günün bir gün öncesinde, gün batımından önce, beş bin kişilik bir kuvvet Kuman/Kıpçak kampından ayrılarak gelip Bizans kampına katıldı. Bunlar kaynaklarımıza göre Ruslar olup Kuman/Kıpçaklarla birlikte Rus Karpatlarından gelmişlerdi⁶⁰. Cesareti ile ünlü Knyazları Vasilko Rostislaviç⁶¹ daha 1091 yılında Kuman/Kıpçakların Macaristan seferine katılmış, 1092 yılında da yine onlarla Lyahlar üzerine yürümüştü. İşte şimdi de yerinde oturup kalmamış, imparatorun kızı Anna'nın ismen bahsetmediği, Aleksios'un huzurundaki yemeğe katılan ikinci derecedeki liderler arasında yerini almıştı.

Aleksios, nehri aşağı kıyısında sığ geçit yerini geçirmek üzere yola çıktığında Peçeneklerin saldırısına maruz kaldı. Her iki tarafta pek çok kayıp yaşadı ve Bizans ordusu ilerleyişine devam ederek Leunion⁶² (Hisar Dağı) denilen yerin eteğinde, imparator, ordusunu bölümlere ayırdı ve phalanxlarını⁶³ yığıldı. İmparatorun kendisi önde ve merkezde

⁶⁰ Bu gelenler Kuman/Kıpçaklarla beraber hareket eden Ruslardan başkası değildir. Ama bazı kaynaklarda yerli halktan 5000 kadar Rumlar gibi Ortodoks Hristiyan olan Ulahların da imparatorun tarafına geçtikleri kayıtlıdır. Vasilyevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.111-112.

⁶¹ Tmutarakan Knyazı Rostislav Vladimirovç'in oğludur. 1066-1124 tarihleri arasında yaşamış ve Trebovl'de knyazlık yapmıştır.

⁶² Anna bu yeri Lebounes Bounos (Lebounoes Dağı) şeklinde kaydetmiştir ki bu yer günümüzde Enez'in batısındaki Hisar dağı olduğu düşünülmektedir. Savaş büyük bir ihtimalle bu dağın batı yamacının eteklerinde yapılmıştır.

⁶³ Eski Yunan'da savaşlarda askerlerin aldıkları diziliştir. Ağır piyade birimleri kalkan ve mızrak kullanarak hem kendilerini hem de soldaki askerın yarısını kollarlardı. Mızrakları öne doğru eğilir, arka saflardakilerin mızrakları gitgide yukarı doğrulurdu. Bu diziliş özellikle süvariler karşısında etkili olmalarını sağlıyordu.

dururken, sağ ve sol kanatlarda komutan Geòrgios Palailogos ile Konstantinos Dalassenos vardı. En iyi komutanlarından biri olan Monastras askerleriyle, silâhını kuşanmış bir şekilde, yüksek bir yerde, Kuman/Kıpçakların sağında durdu. Kuman/Kıpçaklar, imparatorun saflarını dizmekte olduğunu görür görmez, silâha sarılıp kendi usûllerine göre savaş düzenine geçtiler ki içlerinde Uz boyundan askerler de vardı. Kuman/Kıpçakların solunda, Bizans ordusunun Türk asıllı komutanı, Ouzas/Oğuz bulunuyordu; batı tarafta ise Keltlerle, Norman kökenli Konstantin Humbertopoulos mevzilenmişlerdi. İmparator ordusundaki safların çevresini atlı birlikleriyle sarıp bir hisar burcu hâline getirdikten sonra, saldırı emrini verdi. İşte tam bu sırada Bizans askerleri, bir orman gibi kalabalık Peçenekler ile onların sur gibi kullandıkları korkunç arabalarından duydukları korku nedeniyle, bir ağızdan, Tanrı'ya, kendilerine acısın diye yakardılar ve ardından doludizgin, Peçeneklerle savaşmak için ileri atıldılar. İmparator da herkesin önünde atını dörtnala sürdü. Bizans ordusunun dizilişi hilâl biçimini aldığı sırada aynı anda saldırıya Kuman/Kıpçaklar da katıldılar. Kuman/Kıpçakların kendilerine doğru saldırıya geçtiklerini gören önemli bir Peçenek başbuğu sonucun belli olduğuna kanaat getirerek ve bu durumda Peçeneklerle İmparator arasında yapılacak barışta arabulucu olabileceğini düşünerek saf değiştirip aynı dili konuştukları Kuman/Kıpçakların tarafına geçti. Bu durum Aleksios'un hoşuna gitmedi, şüphelendi ve askerlerine bu geçişi durdurmalarını emretti.

Bu sırada, Peçenek safları artık tümüyle yarıldı ve iki ordu göğüs göğüse çarpışmaya başladı. Görülmemiş bir kıyımla Peçenekler kılıçtan geçirildiler. Bu kıyım öylesine korkunç oldu ki, Anna'ya göre "*sanki Tanrı bu halkı terk etmişti*"; Aleksios savaş meydanında Peçeneklere karşı üstün bir başarı gösterdi. Bu sırada vakit öğlen oldu ve askerler sıcak güneşin altında susuz kaldılar. İmparator birkaç adamını çağırıp en yakın köye haber göndererek, "*köylülere gidip şarap tulumlarını su ile doldurup askerlere getirmelerini*" emretti. Köylüler büyük bir istekle kendilerini Peçenek zalimliğinden kurtaran askerlere su getirip onları serinlettiler. Askerler suyu içtikten sonra tekrar Peçeneklere saldırdılar.

Akşam olduğunda zaferi göğüsleyen taraf Bizans ve Kuman/Kıpçaklar oldu. Aleksios, ordusuna toplanarak kampa geri dönmeleri emrini verdi. Oldukça fazla Peçenek esir alındı. Esir alınan Peçenekler zincire

vurularak boyunlarından ip veya kayışlarla bağlandılar. Bu sefer Bizans Peçeneklerin boyunlarına ip geçirmeyi başarmıştı. Zira Silistre yakınlarında yapılan savaşta kayış ve ipleri getirmişlerse de bunlara kendilerini bağlamak zorunda kalmışlardı. Şimdi kader cilvesini göstermiş ve Bizans Peçeneklerden böylece bunun da intikâmını almış oldu.

Böylece Nisan ayının 29’da ve haftanın üçüncü günü olan Salı (29 Nisan 1091) günü sadece kalabalık bir ordu değil aynı zamanda kurdukları kağanlık tarihe veda etti; Anna’nın deyiimi ile “*Bir millet yok oldu*”⁶⁴. Gerçi her ne kadar millet yok oldu dese de ilerleyen zamanda geride kalan Peçenekler Bizans’ın hizmetine girerek, Balkanlar ve Anadolu’ya yerleştirildiler ve yüzyıllar içerisinde de buldukları topraklarda varlıklarını koruyarak günümüze kadar devam ettirdiler. O günden sonra, İstanbullular şöyle nakaratlı bir şarkı söylediler: “*Bir gün eksik yaşadıklarından, Peçenekler (İskitler) Mayıs’ı göremediler*”⁶⁵.

Gerek Kuman/Kıpçak gerekse Bizans birlikleri, kendi ordugâhlarına çekildiler. Böylesine korkunç bir günü yine korkunç bir gece takip etti. Yorgun savaşçıların yanında ve kendileri ile aynı dili konuştuğu, aynı boydan olduğu için içlerinde merhamet uyandırabilecekleri Kuman/Kıpçakların yakınında, bu kadar büyük sayıda esir bulunması, Aleksios’un yakın danışmaları ve komutanları tarafından son derece tehlikeli olarak değerlendirildi. Bunlardan bir tanesi olan Synesios, imparator yemeğini yemek üzere sofraya oturduğu an, kızgın bir tavırla içeri girerek ona: “*Ne oluyor ne biçim iş yapıyorsun?*” Diye sordu ve devam ederek: “*Her askerin 30 ya da daha fazla Peçenek esiri var. Kuman/Kıpçak kalabalığı yanı başımızda. Eğer, askerlerimiz, yorgunluktan uyuduklarında Peçenekler birbirlerini çözüp kurtarır ve kılıçlarını çekip onları kıyımdan geçirirse o zaman ne olur? Öyleyse esirlerin çoğu hemen öldürülsün diye tez elden buyruk ver*” dedi. Ancak onun bu sözlerine imparator kızdı ve insanlıktan nasibini almamış bu adama sert bir bakış fırlatarak “*Her ne kadar İskit de olsalar, düşmanları*

⁶⁴ Komnena, *Alexiad*, s.253-254. Peçenek milleti yok olmadı sadece ağır bir darbe alan kağanlıkları yıkıldı ve Peçenekler gerek Balkanlar da gerekse Anadolu’da varlıklarını devam ettirdiler; Vasilyevskiy, *Vizantiya i Peçenegi*, s.113-114.

⁶⁵ Komnena, *Alexiad*, s.254.

da olsa onlarda insan ve merhamete layıktırlar” diyerek bu isteği reddetti.

Kana susamış bu adamı öfke ile başından kovmakla birlikte sadece Peçeneklerin üzerinde bulunan silâhların toplanıp bir yere konulmasını ve esirlerin başına nöbetçiler dikilmesini emrettikten sonra zor ve yorucu bir günün ardından gelen bir rahatlama ile gece uykusuna çekildi. Gecenin geri kalanında katliamdan geçirilen Peçeneklerin bağırımlarını ve çığlıklarını duymadan sakin bir şekilde geçirdi. Esir alınan Peçeneklerin büyük bölümü o gece askerler tarafından öldürüldü. Bu korkunç gerçeği nakleden İmparator Aleksios’un kızı Anna’nın yapmış olduğu yorum, eğer sadece kitabi manası ile anlaşılır ise, herkesi, olayın bizzat kendisinden fazla, ürpertecek durumdadır. Prenses Anna esirlerin kılıçtan geçirilmesinin “*İlahi bir telkin ile mi, yoksa başka bir nedenle mi*” gerçekleştirilmiş olduğuna karar veremez. Her halûkarda olay, birdenbire verilen bir işaretle yapılmış gibi gerçekleşmiştir. İmparator Aleksios gecenin kanlı olaylarından ancak ertesi günün sabahında haberdar olur ve olayların suçlusu olarak kendisini önceki akşam ziyaret etmiş olan yardımcısından şüphelenir. Synesios’u en sert şekilde cezalandırmak ister, zincire vurur ancak bu soylu kişinin bütün akrabalarının ricaları üzerine ona merhamet eder.⁶⁶ Anna çok taraflı olarak babasını bu katliamın dışında tutmak istemiştir. Hem insanlığa aykırı olan hem de Hristiyanlıkta büyük günah olarak telakki edilen “esirlerin toplu kıyımı”nın suçunu, bir Türk olan Synesios’a yüklemeye çalışır. Halbûki bilindiği üzere, askerinin savaş esiri aynı zamanda onun, kölesi yâni malıdır ve paraya çevrilebilir. Her asker, kendine 30 ya da daha fazla köle yapabilecekken Bizans ordusunun komutanları içinde en alt sırada gelmekte olan Synesios’un, imparatorun kıyım istemediğini bildirmesine rağmen verdiği bir emrini yerine getirmemesi ilginçtir. İşin aslı kanaatimizce emrin Aleksios’tan geldiğidir. Anna babasının insafsızlığını ve insanlıktan uzak suçunu bir başkasına mal etmekle onu korumak istemiştir. Yine Aleksios gibi büyük bir imparatorun emrini dinlemeyerek böyle bir hadiseyi gerçekleştiren Synesios’un en ağır şekilde cezalandırılması beklenirken, tam aksine bağışlanması görüşümüzü haklı çıkarmaktadır.

⁶⁶ Komnena, *Alexiad*, s.255-256.

Anna'ya göre durumu öğrenen Kuman/Kıpçakların çoğu imparatorun onlar için de korkunç bir plan hazırlamasından korktular (?) ve gece vakti, tüm ganimetleriyle, Tuna'ya doğru yola çıktılar. İmparator, cesetlerin leş kokusundan uzaklaşmak için sabahleyin ordugâhı kaldırdı ve Domuzlu'dan 18 km uzaklıktaki, Kala Dendra (Rumcada: "Güzel Ağaçlar) denilen yere doğru harekete geçti ve bu sırada yanına askerleri ile gelen komutan Melissénos da katıldı. Daha sonra yol boyunca Peçeneklerin yenilgisi hakkında sohbet ettiler. İmparator, Kala Dendra'ya vardığında Kuman/Kıpçakların aceleyle yola çıktıklarını öğrendi ve yaptıkları anlaşma gereğince onlara ait ne varsa hepsini katırlara yükleyerek gönderdi⁶⁷. Yanında kalanlara güzel bir ziyafet vererek zaferini kutladı.

Anna'nın zaferi anlatırken başlarda "*Rum ordusu, sayısız kalabalık olan İskit (Peçenek) ordusunun en küçük bir bölümüne bile denk değildi.*" demesi, Peçeneklerin sayılarının oldukça fazla, Bizans'ın ise oldukça az olduğu anlamına gelmektedir. Nasıl oluyor da bu kadar az bir kuvvetle Bizans Peçenekleri yenebildi? Kanaatimizce İmparator Aleksios becerikli, askeri dehası fazla, kurnaz ve iyi bir komutandır ama bütün bunlar bu kadar fazla bir kalabalık karşısında zaferin kazanılmasını sağlamada yeterli değildir. Bizans'ın böyle büyük bir zafer kazanmasının ardında yatan gerçek Kuman/Kıpçaklardır. O yüzden Lebunion zaferinin gerçek galibi hiç kuşkusuz Kuman/Kıpçaklardır diyebiliriz. Anna bu yenilgiden sonra Peçenekler hakkında o ana kadar verdiği bilgilerin az olduğunu şu cümlelerle ifade etmektedir: "*Aslında Peçeneklerle ilgili olarak anlatılabilecek olanların, sanki Adriyatik Denizine parmağımın ucuyla dokunmuşçasına yalnız bir ikisini anlattım*"⁶⁸. Bundan sonra Peçenekleri, Bizans ordusunda ücretli asker olarak görüyoruz ki Anna'da yenilgiden sonra ücretli asker olarak Bizans ordusunda görev alan Peçenekler hakkında birkaç yerde bilgi vermektedir.⁶⁹

Sonuç

Sonuç olarak bir savaş-bir millet: hazin son diyebiliriz. Peçenekler Balkanlarda daima Bizans'ın en acımasız rakibi ve düşmanı oldular, bir

⁶⁷ Komnena, *Alexiad*, s.256.

⁶⁸ Komnena, *Alexiad* s.257.

⁶⁹ Komnena, *Alexiad* s.473.

anlamda onlara 11.yüzyılın ikinci yarısında Balkan topraklarında “Bozkırla mücadele” dönemini yaşattılar. Vur-kaç taktiğini iyi bilmeleri, atlı süvari olmaları ve meydan savaşlarında turan taktiğini kusursuz uygulamaları zaferleri elde etmelerinde çok önemli bir rol oynadı. Ancak sürekli esir ve ganimet almaya dayalı savaş ve saldırı stratejileri zamanla düşmanlarını yordu, yıprattı ve başa çıkılmaz bir bela olarak görülmelerini sağladı ki bu durum farkında olmadan kendi sonlarını da getirdi. Bizans onlara karşı bir şey yapmayacağını anladığında her zamanki gibi Türk’ü Türk’e kırdırma yöntemini tercih ederek Kuman/Kıpçaklardan yardım istedi; Kuman/Kıpçaklar da Silistre kuşatması sırasında kendilerine yapılan ihaneti unutmadıklarından yıllar sonra da olsa intikâmlarını alma fırsatını iyi değerlendirdiler.

Bizans bu savaş ile 1048’den beri devam eden ve her an ensesinde hissettiği Peçenek tehlikesinden yine bir Türk boyunun yardımı ile kurtulmuş oldu. Böylece hem Balkanların güvenliğini sağladı hem de Tuna boylarını tekrar hâkimiyeti altına aldı. Eğer bu iki Türk boyu birlikte hareket edip Bizans’ın üzerine gitselerdi İstanbul 1453’den önce yani 1091’lerde Türklerin olur ve Bizans devleti yıkılırdı. Ama ne yazık ki bunu ön göremeyen her iki Türk boyu da birbirlerine yaptıklarının cezasını bir daha tarihte güçlü bir siyasi varlık ortaya koyamayarak ödediler.

Kaynakça

Bryennios N., *Tarihin Özü*, çev: Bilge Umar, Arkeoloji ve Sana Yayınları, İstanbul 2010.

G. Kedrenos, G., *Compendium Historiarum*, Ed.I. Bekker, Corpus Scriptorum Historia Byzantinae, II, Bonne 1838.

Golubovskiy, P.V., *Peçenegi, Torki i Polovetsiy do Naşestviye Tatar*, İstora Ujno-Russkiy Stepey IX-XIII vv., Kiyev 1884.

Komnena, A., *Alexiad* çev. Bilge Umar, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1996.

Kurat, A.N., *Peçenek Tarihi*, İstanbul 1937.

Psellos, M. *Mikhail Psellos’un Khronographia’sı*, çev. I. Demirkent, TTK Yayınları, Ankara 1992.

Rasovskiy, D.A., “Peçenegi, Torki ve Berendi Na Rus i Ugrii”, *Seminarium Kondakovianum* VI, Prag 1933, s.43-64.

Skylitzes I., *Georgius Kedranos Ioannis Scylitzae*, Ed. J. Bekker: Corpus Scriptorum Historia Byzantinae, II, Bonn 1839, s.584; *John Skylitzes A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, Trans. J. Wortley, Cambridge 2010,

Uydu Yücel, M., *Türkistan'dan Tuna'ya Peçenekler*, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2020.

Vasilevskiy, V., "Vizantiya i Peçenegi (1048-1094)", *Trud I*, Sankt-Peterburg 1908.

Zonaras, I. *Tarihlerin Özeti*,çÇev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2010.